

Bilaga 15:11 till kommunstyrelsens protokoll den 27 augusti 2003, § 20

KS 2003-08-27

Ärende 20

PM: Skollag för kvalitet och likvärdighet,
stöd för vuxnas lärande

Ewa Samuelsson (kd)

Förslag till beslut

Att som svar på remissen överlämna och åberopa följande:

För fyra år sedan, 1999, tillsatte regeringen den parlamentariska skollagskommittén med syftet att föreslå hur skollagen skulle kunna ”moderniseras genom att förenklas och förtydligas samt bättre anpassas till ett målstyrt skolväsende och till den ansvarsfördelning som råder mellan stat och kommun”. Kristdemokraterna stod bakom denna målsättning eftersom vi anser att en förnyelse av skollagen är nödvändig. Utredningen har dock inte nått ända fram utan behöver kompletteras på flera viktiga områden.

Barnomsorg

Det område där vi kristdemokrater för fram den starkaste kritiken mot utredningens förslag är barnomsorgen. Utredningens mål är att så stor del av lagen som möjligt ska omfatta samtliga skolformer, grundskola, gymnasium, fristående skolor, komvux och så vidare. Det innebär att allmänna regleringar och terminologi ska förena de olika skolformerna. Det är en bra inriktning. För att stärka integreringen mellan förskolan och skolan föreslås dock att även förskolan ska bli en egen skolform. Det innebär att även barnen i förskolan från ett år ska kallas *elever* och att verksamheten ska kallas *undervisning*. Dessutom ska kommunerna ”verka för” att barnen deltar i verksamheten. Att kalla en ettåring för ”elev” saknar folklig förankring och devalverar ordet värde.

Kommunerna blir också skyldiga att ordna plats i just förskola för barnen till dem som förvärvsarbetar, studerar och så vidare. De kan alltså inte hänvisa föräldrarna till någon annan omsorgsform, till exempel familjedaghem. Kommunerna är inte på motsvarande sätt skyldiga att ordna plats i familjedaghem även om familjen så önskar. Förskolan beskrivs som en förutsättning för det fortsatta lärandet medan familjedaghem och öppna förskolor knappt omnämns. Detta är en stor brist.

Förskolan är en mycket viktig del av barnomsorgen, men barnomsorg är mer än förskola. För att kommuner ska kunna möta varje barn utifrån hans eller hennes behov går det inte att låsa fast sig i ett storskaligt systemtänkande. Därför behövs det möjlighet till flexibilitet och lokala lösningar. Något som inte blir möjligt med det nya förslaget till skollag.

Fristående skolor

Kommittén föreslår att begreppet *fristående skolor* ska bytas mot *enskilda skolor*. Anledningen är att *enskilda* anses vara mer rättvisande när skillnaden mellan de offentliga och de fristående skolornas friheter nu minskar. Vi menar att begreppet ”fristående skolor” är inarbetat och bra och att förändringen därför enbart kommer att leda till missförstånd. Dessutom anser vi att begreppet fristående bättre överensstämmer med internationella motsvarigheter som till exempel engelskans ”independent schools”. En översättning av enskild riskerar istället att bli ”private” vilket kan misstolkas.

Ett av utredningens mål var att detaljreglering inom skolområdet skulle ifrågasättas. Resultatet har dock snarare blivit fler regleringar än avregleringar. De offentligt drivna skolorna har enbart i begränsad omfattning fått ta del av de fristående skolornas frihet vilket var tanken och de fristående skolorna har delvis fått sin hittillsvarande frihet beskuren.

Bland annat ställs högre krav på behöriga lärare, de fristående skolorna måste nu följa läroplanen och de ska omfattas av samma betygssystem som de offentliga skolorna. Dessutom ska sekretesslagstiftningen i större utsträckning omfatta de fristående skolorna. Möjlighet till undantag när det finns särskilda skäl (till exempel för Waldorf och Montessori) kvarstår. Professionen bör få större frihet i den målstyrda skolan, inte mindre. Kommittén har en mycket formalistisk syn på likvärdighet.

Det är svårt att veta exakt vilka konsekvenser vissa av begränsningarna kommer att få för de fristående skolorna. Därför måste de fristående skolornas remissvar tillmätas stor betydelse inför eventuella inskränkningar i de fristående skolornas friheter i enlighet med kommitténs förslag.

För att säkerställa tillgängligheten av skolornas handlingar bör det vara ett krav på att dessa bevaras. Arkiveringen skulle exempelvis kunna ske i samarbete med staden för att möjliggöra nödvändiga eftersökningar i framtiden.

Betyg

Det har inte legat i kommitténs uppdrag att se över betygssystemet utan den nuvarande regleringen förs över till den nya lagen. Vi anser att det är anmärkningsvärt eftersom kritiken mot det nuvarande betygssystemet varit stor framför allt från eleverna själva. Kristdemokraterna anser att betygen ska ges i fler steg från årskurs sex.

Kommittén öppnar upp för att offentliga skolor i vissa fall ska kunna utfärda intyg istället för betyg. Detta är ett felaktigt synsätt. I det offentliga skolväsendet skall råda en skyldighet att sätta betyg.

För att stärka elevernas rättssäkerhet föreslås det att endast lärare som är behöriga för fast anställning ska få rätt att sätta betyg. Kompetensen hos de obehöriga och därmed visstidsanställda skiftar dock kraftigt, allt från grundskolekompetens till mycket goda ämneskunskaper. Den insats som behövs från den behörige läraren vad gäller planering och betygssättning måste därför också bli varierande. [...] Om den obehörige är väl meriterad i ämnet krävs kanske bara ett enkelt samråd vid några tillfällen i samband med ämnes eller arbetslagsplaneringen.

Liksom kommittén anser vi att detta är en mycket viktig fråga för elevernas rättssäkerhet. Samtidigt finns en uppenbar risk att detta kommer att innebära en ökad belastning för de behöriga lärarna, speciellt med tanke på den lärarbrist som väntas under de kommande åren. Regeln bör införas i ett antal försöksskolor först och efter utvärdering eventuellt införas i hela grundskolan.

Elevenns rättsäkerhet stärks även genom att rätten att överklaga ett betyg införs. Betygssättning är idag ett av mycket få myndighetsbeslut som inte kan överklagas. Även här ställs elevernas rättsäkerhet mot en ökad arbetsbelastning för lärare och skolledare. Det nu liggande förslaget innebär att rätt till omprövning enbart gäller betyg som får rättsverkan, det vill säga slutbetyg, och eleven måste dessutom göra en skriftlig ansökan om omprövning inom en vecka från det att han/hon fick betyget. I den skriftliga ansökan ska skälen för omprövning anges och det är sedan rektor som bedömer om en omprövning ska ske. Rimligtvis bör ett försök göras i mindre skala innan det införs i hela landet. I Norge finns ett liknande system, men där finns även möjlighet att betyg kan sänkas vid en prövning. Även detta bör beaktas vid en försöksverksamhet.

I dag kan en förälder kräva och få skriftlig information om sitt barns skolgång. Den möjligheten beskärs med det nya förslaget. Enligt förslaget skall enbart överenskommelser vid utvecklingssamtal, på begäran av föräldrar eller elev, dokumenteras skriftligen. Detta är inte ett steg åt rätt håll. Vi anser att föräldrar ska ha rätt till skriftlig information från årskurs ett, om de begär det, och skolor ska ha möjlighet att ge skriftlig information till samtliga elever från årskurs ett, om personalen vill det. Möjlighet, inte ett krav, således.

Planering och uppföljning

Kommittén föreslår att kraven på skolplaner och arbetsplaner tas bort ur skollagen. Det ska vara upp till varje kommun att besluta hur verksamheten ska planeras. Däremot överförs förordningarnas skrivningar om kvalitetsredovisning till skollagen. Varje kommun måste alltså varje år genomföra skriftliga kvalitetsredovisningar vilket i sin tur förutsätter planering liknande skolplaner och/eller arbetsplaner. Eftersom detta ger kommunerna större möjlighet att själva planera sin verksamhet har vi varit positiva till denna skrivning.

I en decentraliserad, kommunaliserad, målstyrd skola är det viktigt att staten inte lägger sig i skolans utformning men däremot garanterar en likvärdig kvalitet över hela landet. Därför måste staten ha ett bra instrument för kvalitetsgranskning.

Det är också viktigt att staten kan vidta åtgärder mot de huvudmän som inte tar ansvar och uppfyller de krav staten ställer. De fristående skolorna kan få sina tillstånd indragna men något motsvarande möjlighet finns inte för det offentliga skolväsendet. Kommittén föreslår därför att Skolverket i extremfallen ska få möjlighet att utdöma vite mot en kommun som inte uppfyller sitt åtagande efter ett flertal anmärkningar. Kristdemokraterna uppfattar detta som en viktig markering.

Disciplinära åtgärder

Idag har grundskolan allvarliga problem med att upprätthålla lugn och arbetsro. I internationella undersökningar återfinns Sverige ofta bland de sämre trots stora resurser. Detta är särskilt allvarligt för de elever som har svårt att hänga med i skolan. Det är de svagaste eleverna, de som har svårt att lära eller som är omotiverade att lära, som blir lidande när ordningen blir sämre i skolan. Det är de mobbade som råkar illa ut, inte mobbarna.

Kommittén föreslår att begreppet ”Disciplinära befogenheter” i dagens förordningstext ersätts med begreppet ”Arbetsmiljö”. Det är fel. Dessutom försvinner möjligheten till kvarsittning. Det ger en helt fel signal till professionen. Lärarnas befogenheter i skolan måste istället ökas. Kvarsittning bör finnas kvar. Kristdemokraterna anser även att skriftlig varning och tillfällig avstängning (upp till två veckor) bör återinföras i skolan.

I kommitténs förslag görs stora omskrivningar av de disciplinära åtgärderna. I dag regleras möjligheterna både i författning och i förordning. Här tas ett antal detaljformuleringar bort och istället införs betydligt ökade befogenheter för rektor att tillsätta de åtgärder som behövs i en viss situation. ”Rektor får vidta de tillfälliga åtgärder som krävs för att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero eller för att komma till rätta med elevs uppträdande i skolan.” Lärarna och rektor ges också rätt att tillfälligt omhänderta föremål som är störande för skolverksamheten eller som kan utgöra en fara för säkerheten i skolan. Vi anser att det är en nödvändig förändring, men skrivningarna är för vaga. De behöver konkretiseras ytterligare, för att ge en tydlig signal till professionen att vi politiker anser att de ska få ha möjlighet att skapa lugn och arbetsro i klassrummen och att vi politiker även förväntar oss att de gör det.

Delaktighet och rättssäkerhet

I den nuvarande skollagen är elevernas rätt till inflytande mycket löst formulerad. Det sägs att eleverna ska ha inflytande men inte på vilket sätt eller i vilken omfattning. Detta är vi kritiska till. Den föreslagna skrivningen om elevinflytande är väl balanserad. Skolan får en skyldighet att underlätta elevernas sammanslutningars arbete med inflytandefrågor. Eleverna ska informeras om sin rätt till inflytande och de ska få möjlighet att lägga fram sina synpunkter innan beslut fattas om viktigare förändringar i skolan.

Utöver de frågor som gäller betyg ges eleverna rätt att överklaga vissa rektorsbeslut som förvaltningsbesvär. Det rör bland annat åtgärdsprogram för elever med särskilda behov och skolskjuts. Det är en bra förändring.

Ansvarsfördelning mellan professionen och politiker

Ansvarsfördelningen mellan rektor, skolhuvudmannen och staten är en mycket stor och viktigt fråga. Syftet med lagen var att göra en tydligare ansvarsfördelning samtidigt som direktiven innebar att ansvarförhållandet mellan kommun och stat skulle ligga fast. Det har inneburit att kommitténs möjligheter till förändring varit begränsad. Resultatet har blivit ett tydliggörande av ansvarsfrågan mellan kommun och rektor. Vi kristdemokrater anser att det är bra att ett större ansvar läggs på rektor och i linje med det ansvaret blir det ansvariga nämnder ansvar att se till att rektorer får möjlighet att ta det ansvaret fullt ut.

Professionens status

Läraryrket bör behandlas som ett statusyrke. Lagstiftningen skall tydligt markera lärarens professionella ansvar. Dagens behörighetsregler bör på sikt ersättas av en lärarlegitimation.